

KANDIDATNUMMER: 4073

Hvordan arter barnets rett til medvirkning seg i barnevernet i Norge?

Bacheloroppgave, 2023/2024

Bachelor i sosialt arbeid

Institutt for sosialfag

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Antall ord: 9984

Sammendrag:

Barns rett til medvirkning er et sentralt tema i barnevernsarbeid. Medvirkning innebærer at barnet får muligheten til å bli hørt og få sin mening vektlagt i saker som angår dem. Hensikten med oppgaven er å sette et lys på hvordan barnets rett til medvirkning arter seg i barnevernet. Metoden valgt for å besvare oppgaven er litteraturanalyse. Det er valgt tre vitenskapelige artikler for å belyse problemstillingen. Funnene fra de valgte studiene viser til tre hovedtemaer om barns medvirkningsrett: «synet på barn», «barns mulighet til å medvirke» og «hvordan barns medvirkning vektlegges». Funnene viser at barn ofte blir sett på som sårbare og umodne, og barneperspektivet blir oftere inntatt framfor å se barnets perspektiv. Barnets mulighet til medvirkning synes å være påvirket av hvilket syn den voksne har på barn. Barns medvirkning skal også vektles etter alder og modenhet, men i praksis synes det å være et større fokus på barnets alder framfor modenhet. Barnets medvirkningsrett kan derfor synes å ha en strukturell tilnærming framfor en skjønnsmessig vurdering, og det kan være behov for mer kompetanseutvikling hos de aktuelle aktørene.

Abstract:

Children's right to participation is a central theme in child welfare work. Participation means that the child is given the opportunity to be heard and have their opinion considered in matters concerning them. The purpose of this thesis is to shed light on how the child's right to participation manifests in child welfare. The method chosen to address the assignment is literature analysis. Three scientific articles have been selected to illuminate the issue. The findings from the selected studies point to three main themes regarding children's right to participation: "the view of children", "children's opportunity to participate" and "how children's participation is emphasized". The findings indicate that children are often seen as vulnerable and immature, and a general view of children is more frequently adopted rather than considering the child's perspective. The child's opportunity to participate seems to be influenced by the adult's view of the child. Children's participation should also be weighed according to age and maturity, but in practice there appears to be a bigger focus on the child's age rather than maturity. Therefore, the child's right to participation may seem to have a structural approach rather than a being based on good judgment, and there may be a need for more competence development among the relevant actors.

«De kan jo ikke få til å hjelpe på en bra måte hvis de ikke vet hva som egentlig er problemet, og det kan de jo ikke vite hvis de ikke snakker med oss og hører på oss. (...)»

(Jente 23 år i Paulsen, 2022, s. 16)

Innholdsfortegnelse

Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Presentering av problemstilling	1
1.3 Begrepsavklaring	2
1.4 Oppgavens relevans for sosialt arbeid	2
1.5 Formål med oppgaven	3
Teori	4
2.1 Endringer i lovverket	4
2.2 Juridisk føring	5
2.3 Å snakke med barn	6
Metode	9
3.1 Valg av metode	9
3.2 Framgangsmåte	9
3.3 Analyse	16
3.4 Studiens troverdighet	18
Funn	20
4.1 Synet på barn	20
4.2 Barnets mulighet til medvirkning	21
4.3 Hvordan vektlegges barnets mening	22
Drøfting	23
5.1 Hvordan kommer synet på barn til uttrykk	23
5.2 Hvordan styrke barns mulighet til medvirkning	24
5.3 Hvordan kommer vektning av barns medvirkning til syne	26
Avslutning	28
Kildeliste:	29

Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Denne oppgaven handler om barns rett til medvirkning. Det er stor enighet om at barns rett til medvirkning er et sentralt tema i barnevernets arbeid (Paulsen, 2022, s. 27). Barn og unges rett til medvirkning er viktig for å skape et godt møte med barnevernet, for å velge rette tiltak for barnets beste, og for å sikre barns rettigheter (Paulsen, 2022, s. 13). I tillegg til dette påpeker Paulsen (2022) at medvirkning gir barnet en følelse av velvære, selvtillit, mestringstro og autonomi over eget liv (s.42). Likevel viser flere studier at barn og unge har begrenset mulighet til å delta i barnevernsarbeidet (Paulsen, 2022, s. 27). Barn og unge er sårbare og har behov for beskyttelse. Derfor er sikring av barns rettigheter viktig for barnevernsarbeid. Barns rett til medvirkning er lovfestet både internasjonalt og nasjonalt, noe jeg vil gå nærmere inn på senere. God medvirkning krever kompetanse om individuelle forskjeller og hvordan tilrettelegge for medvirkning på en forsvarlig måte (Paulsen, 2022, s. 16). Det er mange forhold som spiller inn på barns medvirkning og gjør det utfordrende å ivareta alle deler av prosessen (Paulsen, 2022, s. 15). Barnevernet kan oppleves skummelt og dette gjør det vanskelig for barn å føle seg trygge nok til å snakke med de voksne. Derfor er det viktig å bygge en god relasjon med barna slik at de føler seg trygge på den voksne (Paulsen, 2022, s. 15). Personlig har jeg stor interesse for arbeid med barn og unge. Dette er en utsatt gruppe som jeg ønsker å hjelpe videre i yrkeslivet. Barns rett til å bli hørt og medvirke er noe jeg synes er viktig, men tror er utfordrende å ivareta i praksis. Derfor var dette et tema jeg interesserte meg for og ønsket å undersøke videre.

1.2 Presentering av problemstilling

Barns rett til medvirkning er et komplekst tema som stadig endrer seg. 1. januar 2023 ble den nye barnevernsloven iverksatt (Bufdir, u.å.). Hovedmålet med denne lovendringen var å sikre rettssikkerhet til barn og familier som mottar hjelp fra barnevernet (Bufdir, u.å.).

Barnekonvensjonen er styrket og gjenspeiles i større grad i norsk lov. Dette har stor betydning for å øke barns rettssikkerhet. Barns rett til medvirkning er en av rettighetene som blir styrket i ny barnevernslov (Bufdir, u.å.). Jeg har derfor valgt å fokusere min oppgave på hvordan medvirkning utspiller seg i praksis og hvordan en barnevernsarbeider kan tilrettelegge for god medvirkningsmulighet.

I forbindelse med dette ønsker jeg å undersøke følgende problemstilling:

Hvordan arter barns rett til medvirkning seg i barnevernet i Norge?

1.3 Begrepsavklaring

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker har etter ny lovendring byttet navn til *Barneverns- og helseneemnda*, og jeg vil her bruke forkortelsen «nemnda». *Barn og barn og unge* brukes litt om hverandre, men inkluderer alle i alderen 0 til 18 år. *Små barn* brukes om barn som er under 7 år. *Medvirkning* handler om at barn og unge inkluderes og gis reel påvirkningsmulighet i prosessen som omhandler beslutninger i deres liv (Paulsen, 2022, s. 17). Denne oppgaven fokuserer på medvirkning på et individnivå, altså hvordan det enkelte barnet får medvirke i en barnevernkontekst. *Faglig skjønn* handler om å bruke fagkunnskap på en hensiktsmessig måte, og vurdere ulike sider og interesser av en situasjon, for å komme frem til den mest etisk hensiktsmessige beslutningen (Oterholm, 2015, s. 172). Når man utøver skjønn bruker man både generell kunnskap, tidligere erfaringer, og kunnskap om konteksten. Dette er noe jeg vil inkludere mer i drøftingen. *Barneperspektiv* handler om å bruke generell kunnskap om barn på samme aldersnivå, og i lignende livssituasjoner for å ta beslutninger (Kvello, 2021, s. 41).

1.4 Oppgavens relevans for sosialt arbeid

Bachelorgraden sosialt arbeid gir en yrkestittel som sosionom (Universitetet i Stavanger, 2024). Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning beskriver at formålet med utdanningen er å forebygge, redusere eller løse sosiale problemer (Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning, 2019, § 2). Som sosionom kan man jobbe på flere ulike fagområder, deriblant i barnevern (Universitetet i Stavanger, 2024). Fellesorganisasjonens yrkesetiske grunnlagsdokument beskriver et fokus på å sikre alle menneskers menneskeverd, noe som også gjelder barn (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 4). Barn er en utsatt gruppe som har behov for å sikre sin integritet blant annet gjennom tilrettelegging for medvirkning (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 4). Barns rett til medvirkning har gjennom årene blitt mer og mer styrket gjennom lovendringer, men forskning viser at det fortsatt er behov for forbedringer (Paulsen, 2022, s. 13). På bakgrunn av disse beskrivelsene anser jeg problemstillingen min som relevant for sosialt arbeids fagområde.

1.5 Formål med oppgaven

Formålet med oppgaven er å gi innsikt i hvordan barns rett til medvirkning utspiller seg i praksis. Jeg har valgt ut tre artikler som vil belyse denne problemstillingen. Videre er målet å vise behovet for videre forskning av temaet, og samtidig belyse hvilken forskning som allerede finnes. Det har nylig skjedd en lovendring som påvirker barns rett til medvirkning, og dette er noe jeg ønsker å sette et fokus på. Oppgaven vil spesielt vise behovet for å styrke små barns mulighet til medvirkning.

Teori

Jeg vil i dette kapittelet vise til relevant fagkunnskap for oppgavens innhold. Det har nylig skjedd en lovendring i barnevernsloven, og jeg vil begynne med å gjennomgå noen av disse endringene. Videre vil jeg ta for meg viktige juridiske føringer for barns medvirkningsrett. Til slutt vil jeg vise til utviklingsteori, og hvordan tilrettelegge for samtaler med barn.

2.1 Endringer i lovverket

Det norske lovverket er med på å regulere barnevernsarbeidet i praksis, og det er gjort en rekke endringer av lovverk for å utvikle og sikre barns rettssikkerhet (Paulsen, 2022, s. 18). 1. januar 2023 ble den nye barnevernsloven tredd i kraft (Bufdir, u.å). Det overordnede målet med denne lovendringen er å øke rettssikkerheten for de som mottar hjelp fra barnevernet og sikre en trygg oppvekst for enda flere barn (Bufdir, u.å). Barnekonvensjonen har fått enda større plass i den norske loven og gjenspeiles i nye formuleringer av paragrafer. Dette er viktig for å styrke barns rett fordi barnekonvensjonen er Lex superior, noe som betyr at disse bestemmelsene skal gå foran bestemmelser i andre lover. Barnas behov skal settes mer fokus på, og det ble blant annet gjort endringer i barns medvirkningsrett (Bufdir, u.å). I gammel barnevernslov var det en aldershenvisning på 7 år ved saksbehandling, men dette vilkåret er nå fjernet (Bufdir, u.å). Det fremkommer i ny lov 1. januar 2023 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven – bvl.) § 1-4 at barns mening skal vektes i samsvar med barnets alder og modenhet. Dette er en viktig endring som sikrer at også barn under 7 år bli gitt muligheten til å medvirke. Paragrafen har også blitt flyttet lenger frem i loven, noe som tydeliggjør viktigheten av medvirkningsretten.

I ny barnevernslov har det også blitt gjort en rekke endringer i kapittel 12 om saksbehandlingsregler (Bufdir, u.å). Heriblant har krav til dokumentering av vedtak blitt skjerpet (Bufdir, u.å). Som vist senere stilles det strenge krav til hva som må dokumenteres i et vedtak for å sikre god saksbehandling etter barnevernsloven (2023) § 12-5. En annen viktig bestemmelse som er endret er unntak fra dokumentinnsynsrett for å beskytte barnet (barnevernsloven, 2023, § 12-6). Begrensingen gjelder kun i undersøkelsesfasen etter tredje ledd (barnevernsloven, 2023, § 12-6). Denne bestemmelsen er med på å sikre barns rett til medvirkning innenfor trygge rammer (Bufdir, u.å). Barn har behov for trygge rammer for å kunne medvirke på en tilstrekkelig måte, uten å være redd for at det de sier kan brukes mot dem.

2.2 Juridisk føring

Barns rett til medvirkning er juridisk forankret både internasjonalt og nasjonalt (Paulsen, 2022, s. 18). I 1991 ble barnekonvensjonen ratifisert i Norge (Smith, 2020, s.20). I 2003 ble barnekonvensjonen en del av norsk lov (Smith, 2020, s. 29). Dette fikk stor betydning for å sikre barns rettigheter og syn på barn som selvstendige individer. Barns rett til medvirkning finner vi i barnekonvensjonen artikkel 12. Denne loven gir barn som er i stand til å danne egne synspunkter rett til å få muligheten til å bli hørt (Barnekonvensjonen, 1989, art 12). Videre skal barnets mening tillegges vekt etter alder og modenhet (Barnekonvensjonen, 1989, art 12). Disse formuleringene er tatt med i andre bestemmelser i norsk lov. Det går frem av lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven – grl.) § 104 at barn har rett til å få respekt for sitt menneskeverd, derav rett til *å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv*. Også i denne paragrafen fremkommer det at barns mening skal vektlegges etter barnets alder og modenhet (Grunnloven, 1814, § 104). De samme vilkårene finner vi igjen i barnevernsloven (2023) § 1-4 om barns rett til medvirkning. Denne paragrafen presiserer også barnets rett til å få tilstrekkelig og tilpasset informasjon (barnevernsloven, 2023, § 1-4).

Barnets medvirkning er også styrket gjennom barnevernsloven (2023) § 1-3 om barnets beste. Det fremkommer i siste setning at barnets mening skal være et sentralt moment av vurderingen av barnets beste (barnevernsloven, 2023, § 1-3). Barnets beste finner vi i barnekonvensjonen artikkel 3, noe som gjør dette til en overordnet rettighet. Grunnloven (1814) § 104 andre setning omhandler også barnets beste som et grunnleggende hensyn i vurderinger som omhandler barn. Det er altså en nær sammenheng mellom barnets beste og barnets rett til medvirkning. Disse rettighetene utfyller hverandre fordi barnets mening er viktig for å vite hva som er til barnets beste (Paulsen, 2022, s. 22). Det er barnet selv som vet best hva det tenker og føler. Dette prinsippet kommer blant annet av individualiseringen som Gullestad (2002) hevder kom til Norge rundt 1950-tallet (Kvello, 2021, s. 41). Individualisering er et prinsipp som handler om at en person bare kan representere og gi personlig informasjon på vegne av andre til en viss grad (Kvello, 2021, s. 41). Dette kan for eksempel handle om foreldre eller fagpersoner som skal snakke på vegne av barn (Kvello, 2021, s. 41). Det er altså ikke tilstrekkelig at andre skal tale på vegne av barn, men viktig at barn selv også får muligheten til å uttrykke sine reelle meninger. Det kan likevel forekomme unntak til barns rett til medvirkning. Det skal tungtveiende grunner til for at barn ikke gis rett til å medvirke (Paulsen, 2022, s. 22). Dette kan forekomme i saker hvor det å

informere barnet, og gi det muligheten til å medvirke vil gå utover barnets beste (Paulsen, 2022, s.22).

I gjeldende barnevernslov (2023) forekommer det i § 12-5 et krav om begrunnelse av vedtak. Denne paragrafen skal tydeliggjøre hvilke krav som stilles til barnevernets begrunnelser for vedtak (Prop. 133 L (2020–2021), s. 583). Det skal opplyses om hva som er barnets mening og hvilken vektning barnets mening er gitt i vedtaket (Prop. 133 L (2020–2021), s. 583). I tillegg til dette skal det fremgå hvordan barnets beste er vurdert (Prop. 133 L (2020–2021), s. 583). Ved behandling av saker i barnevern- og helsenemnda kan barnet velge om det vil uttale seg direkte til nemnda eller om det skal oppnevnes en talsperson på vegne av barnet (barnevernsloven, 2021, § 14-13).

2.3 Å snakke med barn

Barnets alder og modenhet påvirker barnets mulighet til å motta og formidle informasjon (Gamst, 2017, s. 66). Barnets mulighet til å medvirke avhenger av den voksenes evne til å tilpasse kommunikasjonen etter det enkelte barnets utviklingsnivå (Gamst, 2017, s. 66). Det er viktig å ha kunnskap om generelle kjennetegn ved de ulike stadiene i barns utvikling, samtidig som man må være bevisste på de individuelle forskjellene mellom barn på samme aldersnivå (Gamst, 2017, s. 67). Jeg vil nå presentere noen generelle kjennetegn ved barns mulighet til å uttrykke seg på ulike aldersnivåer. Dette er en forenklet forklaring, men har som mål å gi et overblikk over barns utvikling.

Barn fra 0-7 år

Barn i spedbarnsalder og opp til toårsalder har i begrenset eller ingen grad utviklet språk (Gamst, 2017, s. 67). De kan likevel kommunisere behov ved nonverbal kommunikasjon (Gamst, 2017, s. 67). I to-treårsalderen begynner barn å kunne fortelle enkle historier om seg selv (Gamst, 2017, s. 68). Barn i denne alderen kan inngå i en verbal samtale med få ord, men de trenger likevel det nonverbale språket for å gjøre seg forstått (Gamst, 2017, s. 68). I tre-femårsalderen skjer det en kognitiv forandring som gjør at barnet begynner å beherske grunnelementer ved språket (Gamst, 2017, s. 69). Barnet har utviklet selvbevissthet, og kan beskrive sammenhenger og følelser (Gamst, 2017, s. 69). De trenger likevel hjelp til å forstå konteksten av hva de skal snakke om, og bli ledet inn på de rette temaene (Gamst, 2017, s. 70). I lek veksler barn mellom fantasi og virkelighet. Fantasi er viktig for barnets kognitive utvikling av problemløsning, men det kan også

føre til overdrivelser og forsterkning av opplevde hendelser (Gamst, 2017, s. 70). Derfor må den voksne ha et kritisk blikk i tolkningen av barns historier. Det er klare individuelle forskjeller mellom barn i denne alderen når det gjelder evne til å innta andres perspektiv (Gamst, 2017, s. 71). Hvis konteksten er noe barnet har erfaring og kjennskap, til kan barnet klare å desentrere og sette seg inn i andres situasjon (Gamst, 2017, s. 71). Etter femårsalderen får barna en reel oppfatning av tidsbegrep (Gamst, 2017, s. 71). Før dette kan barna huske mye, men ikke tidfeste det som har skjedd utenom handlinger knyttet til hverdagslige rutiner (Gamst, 2017, s. 71). Når barnet kommer i fem-syvårsalderen snakker de i prinsippet som en voksen, samtidig som de har et begrenset ordforråd (Gamst, 2017, s. 72). Forskning viser at barn i denne aldersgruppen klarer å uttrykke dobbelt så mye informasjon, hvis de får tilrettelagt samtalen til å kunne vise hva de har gjort fremfor å bare gjengi verbalt (Gamst, 2017, s. 72). Dette kan gjøres ved bruk av visuelle midler som for eksempel tegning, figurer eller bilder.

Barn etter 7 års alderen

I syv-tolvårsalderen tilegner barn seg skriftspråk som bidrar til økt resoneringsevne og refleksjon over egen kognitiv kompetanse (Gamst, 2017, s. 73). Barna lærer også hvilke sosiale regler det er for kommunikasjon og kan innta samtalepartnerens perspektiv (Gamst, 2017, s. 73). Rundt tolvårsalderen har barna samme kognitive kapasitet som en voksen, men mangler erfaringer som utgjør noen forskjeller når det gjelder forståelse av innhold (Gamst, 2017, s. 73). Når barnet fyller 15 år anses barnet som moden nok til å ha samme medvirkningskraft som en voksen, og får derfor partsrett i saker som angår dem (barnevernsloven, 2021, § 12-3).

Ytre rammer for samtalen

I tillegg til kunnskap om barnets kognitive utvikling er det viktig å tilrettelegge miljøet rundt samtalen. Omgivelsene rundt situasjonen barnet skal medvirke i har mye å si for hvor mye barnet ønsker å dele. Gamst (2017) skriver at en samtale med barn bør være i et rom som er spesielt innredet med hensikt, ikke på et kontor (s. 131). Et kontor kan gi en opplevelse av formalitet og distanse, noe som kan hemme kontaktetableringen med barnet. Gamst (2017) anbefaler å ha lenestoler plassert i 90 graders vinkel slik at barnet både har mulighet for å holde blikkontakt med samtalepersonen, samtidig som barnet har muligheten til å hvile blikket på noe annet (s. 131). Dette har som hensikt å skape en trygg og avslappet atmosfære. Videre anbefales det å ha lenestoler med høye armlener fremfor sofa for å gi barnet en avgrenset plass som føles som deres

eget (Gamst, 2017, s. 131). Et skap for oppbevaring av leker og andre hjelpemidler anbefales også å ha i rommet slik at dette lett kan tas i bruk i samtalen (Gamst, 2017, s. 131). Ved å være hensiktsmessig og bevisst på omgivelsene samtalen foregår i, kan det bidra til en bedre medvirkningsprosess for barnet.

Metode

3.1 Valg av metode

Metode er systematisk framgangsmåte for å samle inn informasjon og kunnskap, for å svare på en problemstilling (Thidemann, 2019, s. 74). I denne oppgaven har jeg valgt å bruke litteraturstudie som metode. Litteraturstudie handler om å systematisere kunnskap fra skriftlige kilder for å gi god forståelse av problemstillingen (Thidemann, 2019, s. 77-78). Etter å ha samlet ulike kunnskapskilder kan man analysere og sammenligne resultatene, for å danne et helhetlig bilde av et fagområde (Aveyard, 2019, s. 6). Det er altså ikke forsvarlig å se på en enkelt studie for å belyse en problemstilling, og derfor har vi et minimumskrav på å inkludere tre vitenskapelige artikler. Jeg vil i denne delen av oppgaven vise framgangsmåten for søket som resulterte i valg av de aktuelle artiklene, og hvordan jeg har analysert og vurdert mine funn.

3.2 Framgangsmåte

Søkene for denne oppgaven ble gjort i Idunn og Oria som er anerkjente og pålitelige søkemotorer. For å sikre at artiklene var relevante og av god kvalitet satte jeg et inklusjonskriterium om at artiklene skulle være fagfellevurderte, og ikke eldre enn fra 2018. Sosialt arbeid er et fag som stadig er i endring, i takt med samfunnet, og derfor er det viktig med oppdaterte artikler (Paulsen, 2022, s. 49). Disse inklusjonskriteriene ble avgrenset i databasene ved hvert søk.

Jeg startet med et innledende litteratursøk for å finne ut hvor mye litteratur og forskning som er skrevet innen fagområdet jeg har valgt (Thidemann, 2019, s. 81). I dette søket valgte jeg et bredt søkelys for å komme i gang og finne inspirasjon til en mer spisset problemstilling. Jeg gjorde et overordnet søk gjennom ulike typer litteratur for å danne meg en oversikt over hvor mye forskning som var gjort rundt temaet mitt. Jeg brukte ulike søkeord for å bli kjent med databasene og se hva som ga mest søkeresultater. Thidemann (2019) beskriver dette som en interaktiv prosess hvor man går frem og tilbake mellom de ulike stegene (s. 88). Noen justeringer av problemstillingen ble gjort i denne fasen.

Etterhvert gjorde jeg et systematiske søk som var planlagt, begrunnet, dokumentert og etterprøvbart (Thidemann, 2019, s. 82). Jeg lagde meg en søkestrategi for hvilke ord jeg ville bruke, og i hvilken rekkefølge og sammensetting de skulle være. For å utvide eller begrense

ulike søk kan man bruke boolske operatører og trunkeringstegn i databasene (Thidemann, 2019, 87-88). Jeg brukte den boolske operatoren *AND* for å finne studier som omhandlet både *barn* og *medvirkning*. Jeg brukte også trunkeringstegnet stjerne (*) på slutten av søke ordet *barn* for å få treff på alle ord som starte med dette ordet. Nedenfor har jeg laget en tabell for å vise min søkehistorikk i Oria og Idunn.

Tabell 1. Søkehistorikk i Oria.

Søke dato	Søk nummer	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrensninger	Antall treff
26.03. 2024	1	«medvirkning AND barn»	År 2018-2024 og fagvurderede tidsskrifter	61
	2	«medvirkning AND barn*»	År 2018-2024 og fagvurderede tidsskrifter	66
	3	«barn* AND medvirkning*»	År 2018-2024 og fagvurderede tidsskrifter	70
	4	«barnevernet AND medvirkning»	År 2018-2024 og fagvurderede tidsskrifter	7
	5	«barnevern* AND medvirkning»	År 2018-2024 og fagvurderede tidsskrifter	14

Tabell 2. Søkehistorikk i Idunn.

Søke dato	Søk nummer	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrensninger	Antall treff
	1	«medvirkning AND barn*»	År 2018-2024 og Research Article	224
	2	«medvirkning AND barn»	År 2018-2024 og Research Article	333
	3	«barn* AND medvirkning*»	År 2018-2024 og Research Article	232
	4	«barnevernet AND medvirkning»	År 2018-2024 og Research Article	66

	5	«barnevern* AND medvirkning»	År 2018-2024 og Research Article	74
--	---	------------------------------	----------------------------------	----

Etterhvert som jeg gjorde det systematiske søket, lagde jeg en liste med inklusjons- og eksklusjonskriterier som jeg brukte for å utelukke artikler som ikke var relevant for problemstillingen (Thidemann, 2019, s. 83-84). I tillegg til inkluderingskriteriene om fagfelleverderte artikler og artikler etter 2018, valgte jeg å søke mot studier gjort i Norge. Dette valgte jeg fordi jeg problemstillingen omhandler norske forhold. Det neste inklusjonskriteriet var at artiklene måtte være fra en barnevernkontekst. Jeg fant flere artikler som omhandlet barns rett til medvirkning på ulike fagområder som for eksempel i barnehage og skole, men disse ble ekskludert fordi de ikke var overførbare til barnevernkonteksten. Videre ønsket jeg at artiklene skulle ha en kvalitativ metode. Kvalitativ metode kjennetegnes ved at det gir dybdekunnskap, som betyr at man tilegner seg mange opplysninger fra få undersøkelsesenheter (Thidemann, 2019, s. 76). Dette er en metode som brukes når man ønsker å få kunnskap om blant annet erfaringer, holdninger og meninger (Thidemann, 2019, s. 76). Videre følger en tabell over inklusjons- og eksklusjonskriteriene.

Tabell 3. inklusjon og eksklusjonstritrier.

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
<ul style="list-style-type: none"> • Vitenskapelig artikkel • Fagfelleverdert • Utgitt etter 2018 • Fra norske forhold • Barn • Medvirkning • Overførbart til barnevern • Kvalitativ metode 	<ul style="list-style-type: none"> • Fagartikler • Ikke fagfelleverdert • Utgitt før 2018 • Ikke fra norske forhold • Ikke overførbart til barnevern • Ikke kvalitativ metode • Voksne

Jeg erfarte at det var stort sett de samme artiklene som dukket opp ved de ulike søkene. De artiklene jeg mente var relevante samlet jeg i en tabell slik at jeg kunne vurdere dem grundig. Jeg

brukte sjekklisten fra Helsebiblioteket for å kritisk vurdere om de vitenskapelige artiklene var relevante og av god kvalitet (Helsebiblioteket, 2016). Etter en kritisk vurdering gjorde jeg meg bedre kjent med artiklene. Artiklene ble lest flere ganger både i deler og i sin helhet, slik som Thidemann (2019) anbefaler (s. 95). Til slutt hadde jeg tre artikler som jeg valgte fordi de inneholdt inklusjonskriteriene, og kunne belyse problemstillingen jeg hadde valgt for denne oppgaven. De tar for seg ulike sider ved medvirkning i barnevernet, og dukket opp ved flere av søkene. Derfor anså jeg dem som relevante etter en kritisk vurdering av artiklenes kvalitet. Jeg satte dem i en litteraturmatriks for å få bedre oversikt over innholdet (Thidemann, 2019, s. 95). Under vises litteraturmatriksene for de valgte artiklene i tabell 4-6. Alle artiklene er fagfellevurdert og publisert i tidsskriftet Norges Barnevern.

Tabell 4. Artikkel 1.

Artikkel 1. Norge	Hansen, H. A. & Gerds-Andresen, T. (2020). Barnets rett til å bli hørt. <i>Tidsskriftet Norges Barnevern</i> , 97(4), 250-265.
Hensikt	Å se nærmere på hvordan barnets uttalelser blir vektlagt av barneverns- og helsenemnd i vurderingen av omsorgsovertakelse.
Metode	Kvalitativ studie som baserer seg på tekstdata, med dokumentanalyse som metodisk tilnærming.
Utvalg	Studien analyserer 108 vedtak fra barneverns- og helsenemnda om omsorgsovertakelse som var vedtatt i perioden 1. juli 2018 til 31. desember 2019. Vedtakene omhandler totalt 147 norske barn i alderen 0-16 år.
Resultater	Det første funnet i denne studien viser at barn under syv år som hovedregel ikke ble gitt muligheten til å bli hørt. Dette begrunner nemnda med at barnet ikke har mulighet til å danne egne meninger grunnet sin alder. Barn som var over syv år, men som hadde en funksjonsnedsettelse som påvirket deres mulighet til å uttrykke sin mening verbalt og ble heller ikke gitt anledningen til å bli hørt. Forfatterne stiller derfor spørsmål ved nemndas evne til å tilrettelegg og inkludere alle barn. Studien viser for det andre at det er manglende klarhet i hvordan nemnda reelt vurderer "alder og modenhet". Dette er fordi det som oftest er kun barnets alder som legges til grunn. For det tredje stiller studien spørsmål ved at barns meninger og synspunkter blir først vektlagt dersom de

	samsvarer med annen informasjon i saken. Til slutt stiller forfatterne spørsmål om hvorvidt barna er gitt muligheten til å forstå omfanget av egen sak.
Kvalitet	Studien er fra et fagfellevurdert tidsskrift og publisert etter 2018. Forfatterne redegjør for framgangsmåte og metodiske begrensninger i studien på en forsvarlig måte. Publisert i tidsskriftet <i>Norges barnevern</i> , som er en anerkjent og pålitelig kilde.
Etikk	Forfatterne redegjør for etisk grunnlag og anonymisering av deltakerne.
Relevans	Studien handler om hvordan barns rett til medvirkning inngår i praksis, noe som er relevant for min problemstilling. Forfatterne problematiserer nemndas framgangsmåte og viser til mangel på medvirkningsmulighet for små barn og barn med funksjonsnedsettelse.

Tabell 5. Artikkel 2.

Artikkel 2. Norge	Hansen, H. A. & Gerds-Andresen, T. (2023). Barns rett til medvirkning. <i>Tidsskriftet Norges Barnevern</i> , 100(4), 260-275.
Hensikt	Å belyse betydningen av barns medvirkning når nemnda skal vurdere saker om omsorgsovertakelse.
Metode	Kvalitativ studie av semi-strukturert intervju.
Utvalg	Totalt seks nemndledere, tilhørende seks ulike nemnder, valgte å delta i de individuelle intervjuene. Nemndlederne hadde juridisk embetseksamen eller master i rettsvitenskap. Ingen av dem hadde barnevernfaglig videreutdanning eller fordyping i barnevernfaget, foruten det som ligger i embetsstudiet.
Resultater	Studien viser til tre overordnede temaer som viser betydningen av barns medvirkning. Det første temaet er «forståelse og praktisering av medvirkning». Nemndledernes forståelse av hva barns rett til medvirkning er, samsvarer med hvordan de praktiserer medvirkningsretten. Det andre temaet er «betydningen av alder og modenhet». Hovedregelen er at nemnda krysser av «nei» til å oppnevne en talsperson til barn under 7 år, men det kan vurderes om barnets alder er nært opp mot grensen. Det kan oppfattes som at barnets alder i hovedsak vektlegges fremfor barnets modenhet i vurderingen. Funnene viser

	også at det av og til er faglig uenighet mellom nemnda og barneverntjenesten om hvorvidt barnet skal involveres. Det tredje temaet er «vekting av barnets mening». Barnets mening vektlegges etter hvorvidt meningen oppfattes som fritt uttalt eller om det er mulighet for at barnets uttalelse påvirkes av lojalitet ovenfor parter i saken. Videre vises det at hvis barnets mening er i samsvar med øvrige momenter i saken vil barnets mening vektlegges sterkt. Det kommer også frem at nemnda inntar et barneperspektiv fremfor å innta barnets perspektiv. Hovedfokuset for avgjørelsene og hvorvidt barnets mening blir vektlagt avhenger av hva nemnda vurderes som barnets beste.
Kvalitet	Fra fagfelleverdert tidsskrift og publisert etter 2018. Forfatterne redegjør for svakhet i studien med at det er få deltakere, noe som gjør at studien må ses som et enkeltkasus, ikke som en presentasjon av nemndas praksis i beslutningsprosessen. Publisert i tidsskriftet <i>Norges barnevern</i> , som er en anerkjent og pålitelig kilde.
Etikk	Forfatterne redegjør for etisk godkjenning.
Relevans	Studien viser hvilke synspunkter og perspektiver nemnda har på barns medvirkningsrett. Resultatene viser både barns mulighet og hvilken vekt deres meninger får i vurderingene. Dette er relevant for å undersøke hvordan medvirkningen arter seg i barnevernet og hvilke holdninger nemnda har til barns medvirkningsrett.

Tabell 6. Artikkel 3.

Artikkel 3. Norge	Sethre, K. A. & Seim, S. (2023). Små barns muligheter til medvirkning i barnevernets undersøkelser. <i>Tidsskriftet Norges Barnevern</i> , 100(1), 36-52.
Hensikt	Å belyse hvilke muligheter små barn har til å medvirke i barnevernets undersøkelser.
Metode	Kvalitativ metodisk tilnærming av semistrukturerte intervjuer.
Utvalg	Syv saksbehandlere fra fire barneverntjenester. Utvalgsriteriet for studien var at saksbehandlerne måtte ha ansvar for undersøkelser i saker med barn mellom ett og tre år.

Resultater	<p>Gjennom intervjuene kom forfatteren frem til fire kategoriserte måter å snakke om barna på. Den første kategorien handler om at «små barn har behov for trygghet, omsorg og utviklingsstøtte». Denne måten å omtale barn på setter et fokus på barn som sårbare, fremfor å se deres styrker. Det synes å være en felles oppfatning av hva som er "normal utvikling" hos barna, uten at det blir gitt en videre forklaring på hva dette innebærer. Den andre kategorien er at «små barn må forstås i lys av de relasjonene de er en del av». Saksbehandlerne ser på hvordan små barn er i ulike samspill. Det legges særlig vekt på å se samspillet mellom barn og foreldre. Den tredje kategorien handler om at «små barn mangler kompetanse». Saksbehandlerne beskrev at de små barna manglet evne til å uttrykke seg verbalt, på grunn av manglende språk, men at de likevel kunne uttrykke seg på andre måter. De barna som hadde "språk" og var i stand til å uttrykke sine følelser kunne ikke helt stoles på. Dette er fordi det stilles spørsmål ved hvorvidt barnet forstår sin situasjon. Den siste kategorien handler om at «små barn gis en stemme gjennom at de «blir sett»». Når barnet ikke er i stand til å snakke er det viktig at saksbehandleren ser barnet og den konteksten det inngår i. Barn som ikke kan snakke for seg selv er ekstra sårbare fordi de trenger noen til å tolke deres uttrykk.</p>
Kvalitet	<p>Studien er fra et fagfelleurdert tidsskrift og er publisert etter 2018. Forfatterne redegjør for svakheter ved studien. De skriver blant annet at studien baserer seg på saksbehandlerne fortellinger, men at de ikke har undersøkt hvordan små barns rett til medvirkning faktisk utspiller seg i praksis. Videre redegjør de for at spørsmålene som stilles til saksbehandlerne kan fremme noen diskurser fremfor andre og at dette kan påvirke svarene som gis. Forfatterne redegjør også for svakheter ved en kvalitativ studie</p>
Etikk	<p>Forfatterne redegjør for etisk godkjenning.</p>
Relevans	<p>Studien tar for seg hvordan små barns rett til medvirkning blir ivaretatt i barneverns undersøkelser. Studien gir et innblikk i hvilke syn saksbehandlere har for små barns mulighet til å medvirke. Funnene viser til en oppfatning av små barn som individer med rettighet til å bli hørt, men de viser også</p>

	synspunkter på små barn som sårbare individer som trenger ivaretagelse. Dette er relevante synspunkter å undersøke vider.
--	---

3.3 Analyse

Målet med en analyse er å tolke og forstå hva teksten handler om (Thidemann, 2019, s. 92). For å analysere artiklene tok jeg inspirasjon fra *Thematic analysis: a simplified approach* som er en analysemetode for personer med lite erfaring (Aveyard, 2019, s. 141). Jeg har gjort noen modifikasjoner for å tilpasse metoden til min problemstilling og arbeidsmetode.

Det første steget i en analyse er å identifisere temaene i artiklene. Mens jeg leste gjennom tekstene hadde jeg problemstillingen min lett synlig, slik at jeg kunne bruke den som en pekepinn på hvilke typer temaer jeg så etter (Thidemann, 2019, s. 93). For å finne disse leste jeg nøye gjennom resultat- og diskusjonsdelene av artiklene, slik som Aveyard (2019) anbefaler (s. 141). I første omgang markerte jeg elementer av tekstene som var relevante for problemstillingen. Jeg brukte så en «klipp og lim» metode som Aveyard (2019) anbefaler for de som liker å jobbe visuelt (s. 142). Da samlet jeg alle sitatene i en tabell etter hvilke artikler de hørte til. På denne måten kunne jeg enklere se en sammenheng mellom resultatene. Videre gjorde jeg sitatene om til temaer med mine egne ord. Disse satte jeg opp i en ny tabell og dannet meg noen foreløpige tolkninger. Ved å sette det opp i en tabell kunne jeg se hvilke temaer som gikk igjen i artiklene og hvilke som passet sammen. Noen av artiklene hadde flere temaer enn andre og noen temaer gikk igjen i flere av artiklene. Temaene ble finjustert og endret etterhvert i analyseprosessen. Videre vises tabellen med de foreløpige undertemaene.

Tabell 7. samling av undertemaer.

Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3
1. barn under 7 år blir sjeldent hørt	1. barns rett til medvirkning er en rettighet, ikke en plikt	1. små barn har behov for trygghet, omsorg og utviklingsstøtte
2. barn med funksjonsnedsettelse ble ikke tilstrekkelig gitt muligheten til å bli hørt	2. barn må få tilstrekkelig informasjon	2. små barn som sårbare og umodne
	3. barn under 7 år får ofte ikke medvirke	3. små barn mangler språk og kompetanse
		4. barn som rettssubjekt

Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3
3. alder er ofte begrunnelsen for at barn ikke får medvirke	4. barnets alder fremfor barnets modenhet i vurderingene	5. barn under 7 år har også rett på medvirkning
4. nemndas begrunnelser bør styrkes og tydelig gjøres	5. barn er sårbare og trenger beskyttelse	6. barneperspektiv fremfor barnets perspektiv
5. barns mening får vekt hvis den samsvarer med annen informasjon i saken	6. barns mening vektlegges hvis det samsvarer med andre momenter i saken	7. små barn må få tilpasset informasjon
6. spørsmål om barnet får informasjon som er tilpasset deres alder og modenhet	7. barneperspektiv fremfor barnets perspektiv	8. barn trenger trygge relasjoner for å kunne uttrykke seg
7. barn har rett ikke plikt til medvirkning	8. vektlegging av barnets mening	9. tvil om små barns mening kan vektlegges grunnet alder

(Fritt basert på tankegangen til Aveyard, 2019)

Ved å analysere disse foreløpige temaene kunne jeg se at noen av temaene hang sammen. Jeg valgte derfor å bruke ulike farger for å markere de jeg vurderte hørte sammen for å få et visuelt overblikk over potensielle hovedtemaer (Aveyard, 2019, s. 143). Denne prosessen ledet meg til tre hovedtemaer. Disse satte jeg opp en ny tabell sammen med undertemaene. Dette steget startet en ny tolkningsprosess, hvor jeg flyttet på og endret temaene slik at de fikk en bedre sammenheng. Til slutt gikk jeg frem og tilbake mellom de ulike stegene av prosessen og sjekket at alt hadde en sammenheng. Denne analysedelen la grunnlaget for videre presentering av resultatet. Den endelige analysen med hovedtemaene forekommer i tabellen under:

Tabell 8. samling av hovedtemaene.

Hovedtemaer	Temaer fra artiklene
Synet på barn	<ol style="list-style-type: none"> 1. Barn har behov for trygghet, omsorg og utviklingsstøtte 2. Barn som sårbare og umodne 3. Medvirkning er en rett, ikke en plikt - barn som rettssubjekter 4. Barneperspektivet fremfor barnets perspektiv

Hovedtemaer	Temaer fra artiklene
Barnets mulighet til medvirkning	<ol style="list-style-type: none"> 1. Barnet trenger å få tilpasset informasjon etter alder og modenhet 2. Barn under 7 år får sjeldent medvirke 3. Barn trenger en relasjon for å tørre uttrykke sin mening
Hvilken vektlegging barnets mening har	<ol style="list-style-type: none"> 1. Barnets alder legges til grunn fremfor barnets modenhet 2. Barns mening vektlegges hvis den samsvarer med andre momenter i saken 3. Barneverns- og helsenemnda begrunnelse for vekting må tydeliggjøres

(Fritt basert på tankegangen til Aveyard, 2019)

3.4 Studiens troverdighet

Pålitelighet handler om hvor mye den kunnskapen jeg presenterer er til å stole på (Dalland, 2020, s. 58). Ved å redegjøre for mine valg i datainnsamlingsprosessen samt å beskrive feilkilder som kan ha påvirket resultatene jeg fikk, gir dette leseren muligheten til å vurdere oppgavens pålitelighet (Dalland, 2020, s. 58).

For det første er det både fordeler og ulemper knyttet til å bruke en litteraturstudie. Som beskrevet tidligere baserer litteraturstudie seg på innsamling av allerede eksisterende kunnskap (Thidemann, 2019, s. 77). En litteraturstudie bruker systematiske søk som skal beskrives slik at den er etterprøvbart, noe som øker studiens troverdighet (Aveyard, 2019, s. 9). Det publiseres ny kunnskap om fagområdet hver dag, og det er uoverkommelig å lese alle de individuelle studiene. Derfor er det en fordel at litteraturstudie skaper en oversikt over forskning innen et fagområde, på en slik måte at leseren slipper å lese alle de inkluderte artiklene i oppgaven (Aveyard, 2019, s. 4). Slik bidrar litteraturstudie til å gjøre kunnskap lettere tilgjengelig for leseren.

Selv om det er mange fordeler med litteraturstudie har den også noen ulemper. Det baserer seg på et utvalg jeg som individ har gjort. Hvilken kunnskap, erfaring og holdning jeg har påvirker hvorfor jeg velger å inkludere eller ekskludere litteraturen jeg finner (Dalland, 2020, s. 64). For

eksempel er jeg en student med lite praksiserfaring, noe som kan være en svakhet for min pålitelighet. Jeg har likevel tilegnet meg relevant kunnskap gjennom studiet, noe som kan styrke min pålitelighet. Funnene mine vil også gjenspeile resultatene fra artiklene, noe som vil skape en sammenheng og øker troverdigheten. En annen svakhet kan være valg av søkeord. De er avgjørende for hvilken kunnskap som fremkommer. Det kan da stilles spørsmål til studiens troverdighet.

Til tross for svakhetene ved studien, har oppgaven også noen elementer som stryker studiens troverdighet. For eksempel er de valgte artiklene for denne oppgaven vitenskapelig artikler fra fagfelleverderte tidsskrift, noe som vil si at de er fra pålitelige kilder. At en artikkel er fagfellevurdert betyr at artikkelen er vurdert og godkjent av to eller tre upartiske, anonyme eksperter fra fagfeltet (utdanningsforskning, 2016). Dette betyr at artiklene som er brukt i denne oppgaven er kvalitetssjekket, og dette øker studiens troverdighet. Artiklene er også analysert og kvalitetssjekket ved bruk av Helsebibliotekets sjekklister (Helsebiblioteket, 2016).

Alle artiklene som er valgt har kvalitative studier. Ulempen med en kvalitativ studie er at den baserer seg på menneskers opplevelser, meninger og holdninger, noe som betyr at resultatene ikke er anvendbare til en generalisering av populasjonen (Thidemann, 2019, s. 76). Dette kan begrense studiens troverdighet. Likevel viser funnene en verdifull innsikt og forståelse for problemstillingen som ikke kan måles med tall. Dette vil da være med på å styrke studiens troverdighet fordi den setter et lys på problemstillingen. Til slutt vil jeg nevne at alle artiklene er fra samme tidsskrift, og to av dem er skrevet av samme forfatter, noe som kan være en svakhet ved studien. Jeg har likevel vurdert artiklene som pålitelige og resultatene er relevante for min problemstilling.

Funn

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan barns rett til medvirkning arter seg i barnevernet i Norge. Jeg vil nå presentere mine funn fra de valgte artiklene. Funnene baserer seg på temaene utredet i analysen i metodekapittelet. Det første temaet som belyses er *synet på barn*. Deretter belyses temaet *hvordan vektlegges barnets mening*, før det til slutt skrives om temaet *barnets mulighet til medvirkning*.

4.1 Synet på barn

De valgte artiklene trekker frem synet på barn som individer med rettigheter, derav rett til å kunne medvirke (Hansen & Gerds-Andresen, 2020, Hansen & Gerds-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023). Det kommer også frem at medvirkning er en rett, ikke en plikt, og barna har derfor rett til å velge å ikke medvirke. Barn blir sett på som sårbare og umodne individer som har behov for trygghet og omsorg (Hansen & Gerds-Andresen, 2020, Hansen & Gerds-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023). Det er de voksnes ansvar å skjerme barna, og beskytte dem slik det er til barnets beste. Hansen og Gerds-Andresen (2023) trekker frem barns behov for beskyttelse mot egne uttalelser (s. 270). I noen av casene presentert av Hansen og Gerds-Andresen (2023) kommer det frem at det var faglig uenigheter mellom hva nemnda mente barna tålte å bli eksponert for, i motsetning til barnevernets vurderinger (s. 267)

Sethre og Seim (2023) viser at det synes å være en felles forståelse for hva som er normal utvikling hos barn uten at dette utdypes noe mer (s. 43-44). Denne forståelsen bygges på kunnskap om utviklingsteori, og bidrar til en generalisering av barn (Sethre & Seim, 2023, s. 50). Dette skaper en fare for å innta et barneperspektiv, fremfor barnets perspektiv, slik som Hansen og Gerds-Andresen (2023) uttrykker (s. 271). Det er barna selv som vet best hva de tenker og føler (Sethre & Seim, 2023, s. 46). Likevel er det også slik at voksne må tolke det barna ikke kan uttrykke selv med ord (Hansen & Gerds-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023).

Artiklene viser også et ulikt syn på når barna er i stand til å medvirke. Nemndlederne som ble intervjuet av Hansen og Gerds-Andresen (2023) og uttalelsene fra casene i Hansen og Gerds-Andresen (2020), viser et syn om at barn under 7 år ikke er i stand til å medvirke (kilde). Saksbehandlerne i Sethre og Seim (2023) hadde derimot et annet syn på dette. De mente at selv om små barn manglet språk, kunne de uttrykket sine meninger på andre nonverbale måter (Sethre & Seim, 2023, s. 45).

4.2 Barnets mulighet til medvirkning

Det synes å være en uformell aldersgrense på 7 år for å la barn medvirke. Både Hansen og Gerdts-Andresen (2020) og Hansen og Gerdts-Andresen (2023) viser til en nedre aldersgrense på 7 år, hvor barn som er yngre som hovedregel ikke får muligheten til å medvirke. Hvis barnet er i nær alder til 7 år, tas det en skjønnsmessig vurdering om barnets modenhet er tilstrekkelig for å kunne medvirke (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 267). Sethre og Seim (2023) problematiserer også at barn under 7 år sjeldent får medvirke, men saksbehandlerne i denne studien trekker frem at små barn får muligheten til å påvirke gjennom å bli sett (s.48). Barn som er over 7 år, men har diagnostiske utfordringer får heller ikke muligheten til å medvirke (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 258). De får heller ikke tilrettelagt samtale slik at de kan bli inkludert, og gitt muligheten til å forstå sin situasjon (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 258). Alle tre artiklene trekker frem viktigheten av at barnet må kunne forstå sin situasjon for å kunne medvirke, men det stilles spørsmål til hvorvidt barna gis muligheten til dette (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023). Hansen og Gerdts-Andresen (2020) viser til en case som omhandlet to søstre på 6 og 8 år, hvor jenta på 6 år ikke fikk oppnevnt en talsperson grunnet hun "ikke er i stand til å uttrykke sin mening om saken". Likevel benyttet jenta seg av talspersonen som snakket med søsteren sin. Videre kommer det frem av vedtaket at nemnda la vekt på begge jentenes meninger, noe som skaper et misforhold mellom vurderingen av alder og modenhet og det reelle forholdet (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 257).

Barn får velge om de vil oppnevne en talsperson eller snakke med nemnda direkte (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 267). Nemnda beskrev at de barna som de hadde direkte kontakt med fikk en mer nyansert vurdering av deres ønsker og behov, enn de som de ikke var i kontakt med (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 269). Nemnda støtter seg som regel på andre voksnes beskrivelser og informasjon om barnet for å vurdere modenhet, fordi de selv ikke er godt nok kjent med barnet (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 268). Hansen og Gerdts-Andresen (2023) viser til at det i noen tilfeller kunne være en faglig uenighet mellom nemnda og barnevernet, i vurderingen av når barnet skulle høres (s. 267). I noen tilfeller mente barnevernet at barnet burde skånes fra informasjon i saken, og det var barnevernets vurderinger som i størst grad ble avgjørende for barnets mulighet til å medvirke (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 267).

Funnene i Sethre og Seim (2023) viser at små barns manglende språk kan gjøre det vanskelig for dem å få muligheten til å medvirke. Likevel viser studien at små barn får mulighet til å medvirke gjennom å bli «sett» (Sethre & Seim, 2023, s. 46). Det blir derfor gjennomført observasjoner for å «se» barnet når de er under 3 år. På denne måten får de muligheten til å påvirke til tross for manglende språk (Sethre & Seim, 2023, s. 46 - 47). Faren med dette er at barna blir objekter for de voksenes tolkning, og det blir vanskelig å få tak i barnets perspektiv (Sethre & Seim, 2023, s. 49). Det trengs en relasjon til barnet for å lære å kjenne barnet og forstå hva det uttrykker (Sethre & Seim, 2023, s. 50). En god relasjon åpner også opp for at barnet føler seg trygg nok til å uttrykke sine behov og ønsker (Sethre & Seim, 2023, s. 45).

4.3 Hvordan vektlegges barnets mening

Et viktig moment i de valgte artiklene er at barnets mening skal vektlegges etter alder og modenhet i henhold til loven. Likevel viser studiene i Hansen og Gerdts-Andresen (2020) og Hansen og Gerdts-Andresen (2023) at det er hovedsakelig alder som blir vurdert ved vektlegging av barnets mening. Dette er noe som Hansen og Gerdts-Andresen (2023) trekker frem går mot bestemmelser i barnekonvensjonen art. 12 (s. 272). I saker hvor barnets mening stemte overens med annen informasjon i saken, ble barnets mening "tillagt stor vekt" (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 260). Derav, i saker hvor barnets mening var motstridende med annen informasjon, ble barnets mening i liten eller ingen grad tillagt vekt (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 260). Det kommer frem fra flere nemndledere i Hansen og Gerdts-Andresen (2023) at dette skyldes andre dokumenter i saken skal ha en større vekt enn barnets mening (s. 270). Det synes derfor å være en symbolsk betydning fremfor en reel vekting av barnets mening, fordi utfallet av saken hadde blitt den samme uansett hva barnet uttrykket (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 261). Barnets mening vektes også i forhold til om nemnda forstår barnets mening som fritt uten påvirkning fra andre parter i saken (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 270). I noen tilfeller vil barns lojalitet for partene i saken skape en utfordring for å få frem barnets reelle mening. Hansen og Gerdts-Andresen (2020) trekker frem et behov for mer beskrivelse av nemndas begrunnelse for vekting av barns mening. I motsetning beskriver nemndlederne som var intervjuet i Hansen og Gerdts-Andresen (2023) at de har oppfylt barnelovens formelle krav til vedtaksutforming (s. 271).

Drøfting

Jeg vil her drøfte funnene og knytte dem opp mot relevant fagkunnskap for å besvare problemstillingen: *Hvordan arter barns rett til medvirkning seg i barnevernet i Norge?*

5.1 Hvordan kommer synet på barn til uttrykk

Funnene fra de valgte artiklene viser til et syn på barn som rettsssubjekter. Det blir fremhevet at barn er individer med rett til å bli hørt og medvirke i saker som angår dem (Hansen & Gerds-Andresen, 2020, Hansen & Gerds-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023). Det presiseres også at retten til medvirkning er en rettighet, ikke en plikt, og betyr at barn kan også velge å ikke medvirke (Hansen & Gerds-Andresen, 2020, Hansen & Gerds-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023). Synet på barn som rettsssubjekter har i økende grad blitt styrket gjennom lovendringene i barnevernsloven (Bufdir, u.å.). Barnekonvensjonen, som er Lex superior og går foran annen lov, har fått større plass i norsk lov, og dette har mye å si for barns rettigheter.

Likevel blir barn også sett på som sårbare og umodne. De valgte artiklene trekker frem at barn har behov for beskyttelse, trygghet og omsorg (Hansen & Gerds-Andresen, 2020, Hansen & Gerds-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023). Det er den voksne sitt ansvar å skjerme barna slik at de er beskyttet og får sine interesser ivaretatt. Det kan være beskyttelse fra for eksempel manipulasjon av foreldre eller andre parter i saken. Barn er ofte lojale mot sine foreldre, noe som kan gjøre det utfordrende å få grep på barnets reelle mening. I noen tilfeller kan det være nødvendig å beskytte barn mot sine egne uttalelser, fordi de ikke forstår konsekvensene og det er skadelig for dem (Hansen og Gerds-Andresen, 2023, s. 270). Dette kommer av prinsippet om barnets beste.

Å snakke med barn kan være kompleks og utfordrende. Kvello skriver at det er utfordrende å snakke med barn under 6 år, og svært få profesjonelle snakker med barn under 4 år (Kvello, 2021, s. 132). Dette er fordi barn i denne alderen ikke har utviklet sin språkkompetanse på et nivå som gjør dem i stand til å svare på komplekse spørsmål (Kvello, 2021, s.132). Likevel skriver Kvello (2021) videre at barn i denne gruppen ikke skal frarøves sin mulighet til å medvirke (s. 132). Det er altså ulike syn på når barn er i stand til å medvirke. Noen mener at barnet må være 7 år før det er i stand til å medvirke, mens andre argumenterer for at også små barn kan medvirke på andre måter som for eksempel gjennom nonverbale signaler. Funnene peker på at det er viktig å skille mellom et barneperspektiv og barnets perspektiv (Hansen &

Gerdts-Andresen, 2020, Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023).

Barneperspektivet er viktig å ha med inn i arbeid med barn, men man må samtidig være bevisst på de individuelle forskjellene. Utfordringen med å innta et barneperspektiv er at man generaliserer ut ifra en forventning om at alle barn oppfører seg likt (Kvello, 2021, s. 41). Barn er individer med ulike behov, og trenger ulike tilpasninger i samtalen. Derfor skal ikke barneperspektivet erstatte barnets perspektiv, men brukes som et verktøy når barn for eksempel ikke vil formidle sine meninger, slik som Kvello (2021) skriver (s. 41). Derfor må den profesjonelle utøve faglig skjønn for å tilpasse barnets behov.

5.2 Hvordan styrke barns mulighet til medvirkning

De ansattes verdier, holdninger og vurderinger har stor påvirkning på barnets mulighet til å medvirke (Paulsen, 2022, s. 74). Det fremkommer i artiklene at det finnes en uformell aldersgrense på 7 år når det gjelder barns mulighet til medvirkning. Dette er til tross for at loven sier alle barn som er i stand til å danne egne meninger skal få lov til å medvirke. Dette kan komme av utviklingsteori og en oppfatning av at barn under 7 år ikke er i stand til å forstå sin situasjon. Som vist tidligere er det i 7-årsalderen barn begynner å utvikle mer avanserte kognitive ferdigheter (Gamst, 2017, s. 73). Likevel viser teorien presentert i denne oppgaven og funnene i Sethre og Seim (2023) at små barn også kan medvirke via nonverbale signaler. Individuelle forskjeller tilsier at det trengs en skjønnsmessig vurdering av barnets alder og modenhet. Det er ikke forsvarlig å generalisere barns kognitive evne og sette en aldersgrense på 7 år for muligheten til medvirkning, slik det synes å gjøres av nemnda i praksis (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, Hansen & Gerdts-Andresen, 2023). Altså må man innta barnets perspektiv fremfor et rent barneperspektiv. Som vi ser gjennom utviklingspsykologi er barn kompetente nok til å kommunisere verbalt i 3-5 års alderen, men det er usikkert hvorvidt de kan være til å stole på. Barn har en tendens til å overdrive, og har ikke fullt utviklet en kontekstuell forståelse (Gamst, 2017, s. 70). Likevel skal barna høres, og det er opp til den profesjonelle å ta en skjønnsmessig vurdering av i hvor stor grad barnets mening kan sies å være sann.

Funnene i de valgte artiklene fremhever viktigheten av at barn må kunne forstå sin situasjon for å kunne medvirke. Gamst (2017) skriver at barnets mulighet til å medvirke påvirkes av den voksnes evne til å tilpasse informasjon til barnets kognitive utviklingsnivå (s. 66). Barnet har rett på tilpasset og tilstrekkelig informasjon etter barnevernsloven (2023) § 1-4. Likevel viser en

case fra Hansen og Gerdts-Andresen (2020) om jenta på 6 år som benyttet seg av søsterens talsperson da hun ikke selv fikk oppnevnt en, at det av og til er et misforhold mellom nemndas vurdering av barnets forståelseevne og hva det faktisk er (s. 257). Dette stiller spørsmål enten ved nemndas evne til å gi tilpasset informasjon etter barnets alder og modenhet, eller nemndas diskriminering av medvirkningsretten grunnet alder.

Sethre og Seim (2023) trekker frem viktigheten av en relasjonell tilnærming for å kunne forstå barnets perspektiv, og etablere trygge rammer slik at barnet kan uttale seg fritt. Nemndlederne i Hansen og Gerdts-Andresen (2023) trekker også frem at direkte kontakt med barnet gir en mer nyansert vurdering og forståelse av barnets behov og ønsker (s. 269). Av og til bestemmer barn at de ikke ønsker å medvirke. Det kan for eksempel være fordi de er lojale ovenfor foreldrene og ikke vil svikte dem, eller handle om barnets mistillit til barnevernet. Hvordan skal man da tilrettelegge samtalen slik at barnet kan føle seg trygg nok til å ønske å medvirke? Det er da den profesjonelle sin evne til å bygge en god og trygg relasjon med barnet har stor betydning. De ytre rammene som for eksempel innredningen av samtalerommet spiller også inn på barnets opplevelse i en samtale (Gamst, 2017, s. 131).

Ny lovendring som sikrer at barn under 7 år også har rett til å medvirke vil øke små barns mulighet til å medvirke i egen sak (barnevernsloven, 2023, §1-4). Det er fremdeles utfordringer ved å utøve dette i praksis, spesielt for barn som enda ikke har utviklet et verbalt språk. Deres mulighet til å medvirke vil da være avhengig av den voksnes kompetanse til å tolke barnets kommunikasjon. Det kan også være en fare for at det oppstår en feiltolkning. Derfor må den profesjonelle ha god kompetanse om barn, lære seg å kjenne barnet og kunne bruke faglig skjønn på en forsvarlig måte.

I vurderinger av barnets mulighet for å medvirke støtter nemndlederne seg ofte på anbefalinger og informasjon fra barnevernet (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 267). Nemndlederne kjenner ikke godt nok til barnet, og er ofte avhengig av informasjon fra andre parter. Dette er forståelig fordi det er tidkrevende å bygge en relasjon og kjennskap til et barn, og dette er ikke noe man alltid har tid til i praksis. Likevel er det problematisk hvis nemnda lener seg mye på barnevernets vurderinger av barnets modenhet, fordi det begrenser nemnda som kvalitetskontroll av barnets rett til medvirkning (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 273). Derfor er det viktig med gode retningslinjer og god kompetanseutvikling for å sikre en god utøvelse av fagligskjønn.

5.3 Hvordan kommer vekting av barns medvirkning til syne

Det kommer frem av barnekonvensjonen (1989) art. 12 at barnets mening skal vektlegges etter barnets alder og modenhet. Likevel viser artiklene at det i stor grad er barnets alder som blir prioritert fremfor modenhet ved veglegging av barnets mening (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, Sethre & Seim, 2023). Dette kan ses på som et brudd på barnekonvensjonens prinsipp (barnekonvensjonen, 1989, art. 12). Det er også problematisk fordi barns kognitive modenhet varierer fra individ til individ (Gamst, 2017, s. 67). Dette kan føre til at barn som er yngre, men mer moden får mindre påvirkningskraft enn eldre barn som er mindre modne. Denne feilvurderingen kan være skadelig for barna, eller føre til en urettferdig rettspraksis. Det kan da synes å være en mer strukturell tilnærming til vektlegging av barns meninger, fremfor en skjønnsmessig vurdering.

Det kommer også frem av funnene at barnets mening i noen tilfeller blir hørt uten å vektlegges i vurderingen (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, Hansen & Gerdts-Andresen, 2023). Dette stiller spørsmål ved barnets reelle medvirkningskraft. Medvirkningsretten innebærer både å bli hørt og få sin mening vurdert (Hansen & Gerdts-Andresen, 2023, s. 269). Nemndlederne i Hansen og Gerdts-Andresen (2023) gir uttrykk for å ha en god oppfatning om hva medvirkningsretten innebærer, men det stilles spørsmål ved hvorvidt dette utspiller seg i praksis. I saker hvor utfallet hadde blitt det samme uansett hvilke meninger barnet har, stilles det spørsmål ved om vekting av barns mening i disse sakene nærmest får en symbolsk betydning fremfor en reel vekting (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020). Dette er fordi barnets mening ikke er av betydning, og kan derfor ikke sies å ha blitt tillagt vekt. Hvis barnets mening stemmer overens med momentene i saken kan deres mening bli tillagt vekt (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 260). I motsetning vil barnets uttalelser ikke tillegges vekt hvis det ikke samsvarer med andre momenter i saken (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 260). Momentene i saken veier tyngre enn barns meninger i beslutningsprosessen (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 270). Dette er fordi avgjørelser skal være til barnets beste. Det er ikke alltid slik at barn selv kan vurdere hva som er det beste for dem. Det kan være andre momenter, for eksempel lojalitet ovenfor foreldre, som spiller inn på hvilke uttalelser barnet har. Da er det ikke alltid sikkert at barnet selv vet hvilke konsekvenser deres uttalelse har, og kan derfor ikke vektlegges tungt (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 270). Dette viser igjen til synet på barn som umodne og sårbare og har behov for beskyttelse.

Likevel kan det å legge større vekt på andre momenter, fremfor barnets mening indikere en manglende anerkjennelse av barnets autonomi og rett til medvirkning.

Vektingen av barnets mening påvirkes av hvorvidt nemnda forstår uttalelsen som fritt uten påvirkning fra partene (Hansen & Gerdts-Andresen, 2020, s. 270). Dette handler om å beskytte barnet fra manipulasjon, og krever at barnet får tid og rom til å uttrykke seg. Det krever også en skjønnsmessig vurdering fra nemnda om relasjonen mellom barnet og de involverte partene kan ha tegn til manipulasjon. Manipulasjon kan også komme fra barnevernansatt, om det oppleves at barnet blir presset eller påvirket til å rette sine meninger i en bestemt retning. Barn kan noen ganger svare det de tror de voksne ønsker å høre, det de tror er riktig, fremfor hva de selv mener. Dette viser igjen viktigheten av nemnda som en kontrollsjekk for rettferdig rettspraksis.

Barnevernsloven (2023) § 12-5 tilsier et krav om dokumentasjon av vurdering av barnets mening i et vedtak. Dette er noe de valgte artiklene er uenige om oppfylles. På den ene siden sier nemndlederne i Hansen og Gerdts-Andresen (2023) at de oppfyller det formelle kravet om dokumentasjon, mens studien fra Hansen og Gerdts-Andresen (2020) viser til behovet for en mer tydelig begrunnelse for vekting av barnets mening. Dokumentering av vedtakene er viktig både for å sikre at beslutningsprosessen er transparent og rettferdig, men også for å oppfylle saksbehandlingskravene etter barnevernsloven (2023) kapittel 12. Hansen og Gerdts-Andresen (2020) sin artikkel er skrevet før lovendringen som skjerper dokumentasjonskravet i vedtak. Hvorvidt denne lovendringen har effekt krever det mer undersøkelse for å vite reelt.

Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse hvordan barnets rett til medvirkning arter seg i barnevernet i Norge. Drøftingen av funnene i denne oppgaven viser kompleksiteten ved å utøve barns medvirkningsrett i praksis, og nødvendigheten av en grundigere forståelse av barns rettigheter. Det er en økende anerkjennelse av barn som autonome individer med rett til å medvirke. Likevel er det ulike oppfatninger av synet på barn, og dermed en utfordring knyttet til å implementere disse prinsippene i praksis. Det er spesielt utfordrende å vurdere små barns evne til å medvirke. Det synes å være en mer strukturell tilnærming av medvirkningsprosessen framfor en skjønsmessig vurdering. For å sikre at barns stemme blir tatt på alvor kreves det bedre retningslinjer og opplæring for de involverte aktørene. Dette krever en kontinuerlig evaluering av lovverk og praksis, slik at det er tilpasset samfunnets behov. Funnene viser også viktigheten av god relasjonsbygging og tilrettelegging av samtalen, for å ivareta en god medvirkningsprosess.

Jeg har tilegnet meg ny og relevant kunnskap ved å jobbe med denne oppgaven. Jeg har fått bedre innsikt i barns medvirkningsrett, og ser behovet for videre forskning. De valgte artiklene tar kun for seg ansattes synspunkt på barns medvirkning. Det hadde derfor vært interessant å videre undersøke hva som er barnas perspektiv, og deres opplevelse av barnevernets ivaretagelse av medvirkningsretten. Avslutningsvis vil jeg fremheve at det har skjedd en nylig lovendring. Det er vanskelig å si enda om denne lovendringen har gitt effekt, og dette vil også være noe som er interessant å forske videre på.

Kildeliste:

- Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: A practical guide* (4. utg.). McGraw-Hill Education: Open University Press. ***27 sider**
- Barnekonvensjonen. (1989). Konvensjon om barnets rettigheter (20-11-1989). Lovdata.
https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8
- Barnevernsloven. (2023). *Lov om barnevern* (LOV-2023-01-01-97). Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2021-06-18-97>
- Bufdir. (u.å). *Ny barnevernslov*. Hentet 08. mai 2024 fra
<https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/ny-barnevernslov/> ***3 sider**
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7. utg.). Gyldendal. ***27 sider**
- Fellesorganisasjonen (FO). (2019). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleier og velferdsvitere. Hentet fra: <https://www.fo.no/yrkesetisk-grunnlagsdokument/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2023-2027-article6951-3644.html>
- Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning. (2019). *Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning*. (FOR-2019-03-15-409). Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/#document/SF/forskrift/2019-03-15-409>
- Gamst, K. M. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor*. Universitetsforlaget. ***344 sider**
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1814-05-17>
- Hansen, H. A. & Gerds-Andresen, T. (2020). Barnets rett til å bli hørt. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 97(4), 250-265. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-04-03>
- Hansen, H. A. & Gerds-Andresen, T. (2023). Barns rett til medvirkning. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 100(4), 260-275. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/tnb.100.4.5>

- Helsebiblioteket (2016, 03. juni). *4.1 Sjekklistor*. Hentet 10. mai 2024 fra:
<https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no/4.kritisk-vurdering/4.1-sjekklistor>
- Kvello, Ø. (2021). *Samtaler med barn og ungdom: Medvirkning, kommunikasjon og metoder*. Fagbokforlaget. ***400 sider**
- Oterholm, I. (2015). Skjønnsutøvelse i velferdsorganisasjoner. I Ellingsen, I. T., Leving I., Berg B., Kleppe L. C. (Red.), *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s. 171-183). Universitetsforlaget.
- Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Gyldendal. ***135 sider**
- Prop. 133 L (2020–2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernsloven*. Barne- og familiedepartementet.
<https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/prop-133-l-202021>
- Sethre, K. A. & Seim, S. (2023). Små barns muligheter til medvirkning i barnevernets undersøkelser. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 100(1), 36-52. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/tnb.100.4.5>
- Smith, L. (2020). FNs konvensjon om barnets rettigheter. I Høstemølingen, N., Kjørholt, E. S., Sandberg, K. (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge* (4. utg., s. 19-33). Universitetsforlaget.
- Thidemann, I. J. (2019). *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter: Den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving* (2. utg.). Universitetsforlaget. ***128 sider**
- Universitetet i Stavanger. (2024). *Sosialt arbeid, sosionom – bachelor*. Hentet 8. mai 2024 fra <https://www.uis.no/nb/studier/sosialt-arbeid-sosionom-bachelor> ***1 side**
- Utdanningsforskning (2016). «Hva er en fagfellevurdert artikkel?» Publisert på [Utdanningsforskning.no](https://utdanningsforskning.no). Hentet 8. mai 2024 fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/2016/hva-er-fagfellevurdert-artikkel/> ***1 side**